

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Mør og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Surnadal

Emne: Fordskikk til hverdags

Bygdelag: Romsdalen

Oppskr. av: Torgeir Olaf Fosse

Gard: Fosse

(adresse): Surnadal

G.nr. 28 Br.nr. 5

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *for eiga røynsle og høit av alder*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1 På gårde og smiebruk, ja også hos andre med litt eldre hus, koker man i degeistuen, hvor man også spiser. På gårdene er det oftest kjøkken plass ved stuen, og der kaker man om sommeren, og ^{hos mange} ofte spiser man da også der.

2 Man spiste alle ved samme bord enten det var i kjøkkenet eller i stuen. Slik er det fremdeles.

3 Alle spiser på samme tid.

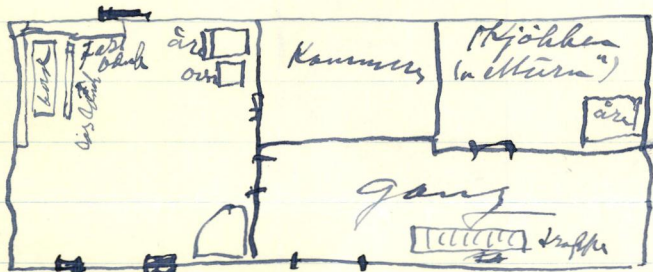
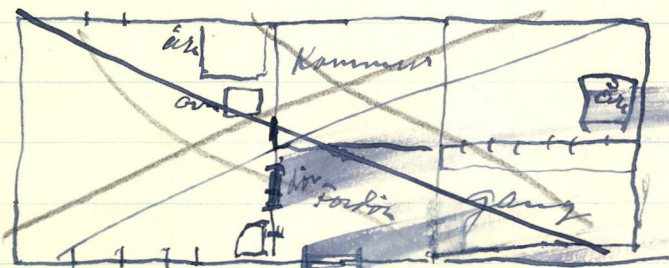
4 Husbandsfolk og tjenere og tilfældige arbeidsfolk spiste av samme mat. Noe andet kunde ikke være sænkelig her. På samme gårde kunde det vel være slik at sjøfalket tok sig en godbit ærter i stuekammeret men det gav dem samtidig et kraftig ÷ både blandt tjenestefolk og blandt bønder flust.

5 Spiste man på kjøkkenet til hverdags,

2
2
Så f.eks. om Sommeren, så spiste
man også de helgedagene

6 Tom foran sig spiser alle ved samme
bord. Lik er det, og slik har det været her.

7 Det har været almindelig, at hver i huslyden
har sin faste plads ved bordet. Jeg
skulde lige en skitse av en bordstue:

Højsetet eller husbondens plads var
vel egentlig for bondene, men lige så
meget var det vist brukt til, at husbonden
suk ved bordets langsiden ved "højsetet".

På et imod kom så de på losbenken
en vakt som så alle altså tjenestegutter.
Eller bodde vel alle med sine faste
plasse uden at det egentlig var nogen
rang med det.

8 Det var nok med at barna skulle
stå ved bordet tjener visst ikke her; men
var barna for små til å hjelpe sig selv
ordentlig, så stod de nok ved højsetet
omkring form så her hjelpe dem.

3
Kanskje endog bygget til den og puttet inn!
Linn kom stod gjerne på kanta på
den av bunken

Konem i huset, busmora, sad
vel sjelden tilkords sammen med
de andre. Hun hadde tilsyn med
møllstik, og spiste når de andre
var ferdig.

9 Jo i stuer med lang bord before
det nok høysetel ("högseter").

10 Det moderne indrettel hjem
med stort firkantet bord nesten
midt på gulvet. Men jeg minner
ikke det er noen særlig behagelig.
Heldigvis er skikken med
langbord i bondestuer endnn
helt dominerende, og jeg tror den
vil holde sig

11 Kom man fra renstyg arbeid,
feks fra stålorn-arbeid, så vasket
man sig ikke. Men var det f.eks.
vassnarbeid med jord og møll,
så vasket man sig ^{på høyfløtt} ~~ikke~~, men
da gjerne flere i samme kopp.

Men siden århundred skiftet vasket man
sig mer og renstygket er for noe tid blitt
bedre. Men man får tuske, at ved århundred
skiftet eller i 90-årene var det få tus, som
hadde springvand og nesten ingen hadde
utslagsvask, så man måtte den vannet
bide inn og ut. Han tok man bestandig
av sig ved bordet. Jeg vil tro det alltid

har været slik. Spiste man i fire
 løft f.eks i en lidt fjernlygende
 skibsting eller i utvilske fald ved
 marksløft, da sk man ikke tænke
 eller tænke at man spiste.

Man passede på, at barnet
 fik tænke at man spiste. "Du it
 (spise) påmindelse på." Sa man til
 dem, hvis de havde glemt å ta
 tænke at. (c. d. skulde komme til
 opp i hende.)

12 go det var mest 2 om grønt
 med hinanden, og tilhede om suppe-
 fadet. Melkekopper var det 2 om og
 ofte 4. Det var oftest en stor spytke
 var bris eller for frefat.

Lill ofte arbejdende skiftet og konstant
 surly under og ofte først verdenskrigen
 blev det man og man brøke, at
 hvor havde sin talen for grøt
 og suppe og en surt melk
 til hvor, oftest en lille spytke.

Man tog grønt i munden
 med skeia og baktefæ tok man ind
 en skei melk eller sløj (tykkemelk)
 og svelget med grønt med.

At ta skeia med grønt på i
 melkopper holdes ikke for god
 skikk. Lilla barn kunde tillade sig
 det. - Endnu brøke man gjerne
 en slik melkopp at man kan ta
 melken med skeia til grøten. Unge,
 mere domme folk, har gjerne et et
 melkglas og drucke av det til grøten.

de store melk på grøntallertenen er like
brikkelig, og jeg tror nærmest det reknest
som litt griset.

Jeg tror ikke på kaffe-drinkingen
hvor man sammen bryg med egne
drillekopper.

13. Jeg tror ikke det var vesent brikkelig.
I dette gryten på bordet, men en
stekepanne f.eks. med steilt kjøtt,
steilt ball o.s.v. Kunder man jo
for mindre bordsetninger sett på bordet.
For tilfældige fremmede gjøres
det vel ikke mer noen særlig foran-
skaffinger, ordninger ved bordet er vist
mer i det store og held godt nok for enhver.
Helt eller sjeldsynt gjester blir
vel også mer serveret i "ny stuen".

14. Til fisk sild og kjøtt blev
det bestendig brukt hjemme bakt flabbiad.
Og det blev bestendig "gjort babbu"
av sild mat. eller tok et stykke
flabbiad la på et stykke fisk,
kjøtt etc derpå en skive kokt
potete eller potetsuppe og så
ovopå et stykke flabbiad igjen.
For fisk la man ofte litt smør
på broliten før man la på fisk-
stykket. Høvelten av babbu
kan jeg ikke si, det var jo forskjellig;
men brotiten kunde det være ca
4x4 tommer (10x10cm).
For det kjøtt stakk man gjerne
babbu i kjøtt eller fiskstekt som

14 i almindelighed var østoppa kjötsup-
fotel.

15. Snakk ikke om sukkerbil til
kaffen. Jeg sakner den.

Jeg tror ikke det var nogen uskikk
å ha sukkerbiten i munden og drikke
sikke kaffesturken til. Sukker i
kaffen brukes ikke her.

16. Åa drikke kaffe av skålen
anses vel ikke som god bordskik
lenger; men får man skoldet kaffe
og man bær det travelt, så —.

17 Gaffel var lite brukt til bordet
før litt ut i dette århundrede.

Ån er den jo i bruk over all.

Jeg husker mer snakk om:
da hun hadde vært i et beyllup omkring
1904. Han hjalp til litt med stellet.
Så sa hun til en annen kone:
"Det er vist ikke gaffler til alle."

Den andre svarte: "Dem blir
nå for gla." Folk flest hadde
ingen øvelse med gafflen.

Jeg husker godt, at mange var nok
så ubehjelpelige når de tilfeldigvis
skulde bruke gaffel f.eks. i gjestebud.

18 Etter 1870 f.eks. var det bare vært
almindelige bordkniver i bruk ved bordet
særlig for mænd som kvinner.

Det var forresten i bruk noen små,
spisse bordkniver, som kaltes "jonge".

Hvor hadde sin ske gjerne med et merke
 For 1820'erne var det mest hornskeer
 eller fedskeer, eller jeg har selv brukt
 hornskeer og så langt inn i dette århundrede.

Senere kom skeer av presset blik, så
 aluminiumskeer eller plett og inn og så
 av av rustfritt stål. Hornskeer vashed
 man ikke ofte, man vasker skeen inn
 i en sprut i kaminveggen ovenfor
 eierens plass ved bordet. Dette århundred
 har nok vask av skeer ved almindelig.

20 Porcelan, storfai, "kræstfai" har
 været det almindelige i allefeld for 1880'erne.

For var det fiske og faleråner av fed,
 og fildels små hvalde fiskebiter fjale
 til samme slags mat.

Ja, istedet for falledfakene blev det
 egne faleråner til hve for grønt suppe o.s.

21. Det var for renskurede stuebord
 (langbord.) Sommetider var de også
 matt, men matingen stod jo selv lang.

Etå har det i langere tid vært ganske
 almindelig med vaskstak som man
 vasker av og lae ligge og så mellom
 måltidene. Lindude bruktis bare
 til gjestebud, Bryllupper og begravelser.

22 se foran under 21.

23 Av fiske og sild forsynke man sig
 selv av det fremsette. Kjætt var det vel
 ofte mest brukelig å ette til en forsyning
 på enhver sallerk. "å eit".

8
24.

Imør til fisk feds var nok tillids
etlet. Anfjænde iwise vordt for jg
neppe det her var etlet. eller kanskje: eller til?

Var det smidig bud til et mål, så
de blev biodel (Kaka) lagt frem
hel, og enhver skal da som skives
til sig.

25. Et som deltes ut, "værl itla"
blev nok dell: større portione til mænd
end til kvinder, og ellers største portione
til folk som gik på tungt arbejde.

26. Børne fikke ja hjælp ved bordet
til de kunde hjælpe sig selv, så
omkring 10-12 års alder, og endo kunde
de vel få en håndsrækning av fæ eller
mor eller en tjenstgjente, fæds. til å
renskt spekebild, til å fodsne sig o. s. v.

27. ja, jg vil for det, men det var nok
ikke almindelig efter 1870-80 årene.

28. Jg for det var almindelig at
et av børne lask bordbøn, eller vist
for husfæren. Efter århundredskiftet
fæds jg det blev skilt med al noen
lask bordbøn bøl.

29. eller skulde ikke snakke meget ved
bordet. Nu er det langt mere prat ved
bordet, men husbønden har nok det fjøende
ord.

5038

Men kunde nok hvoften synge eller
le i beholder ved bordet. Disse blev
nu barna firkholdt å boede sig
debt efterrettig; men jeg kjender
ikke noe mundheld om det.

32. Det var holdt for god stikk
å sitte ved bordet til alle var ferdig.
Men ellers så gikk ved ofte krumen fra
bordet efter bord som de var ferdig, og
tok sig en røyk.

33. At si tak for maten avlapp av
hussanden.

34 Fremmede, som kom ind under
måltidet sa: "Goddag, sigu maten";
eller: "Sigu spis".

35. Nei

36. Det blev det for sovet ofte, nu
mere sjelden.

37 ja. Også nu.

38 ja. For i allfold var det slik at
nisten alle som stalle på kaffe og
kjelen var nok varm for det mest.
Da se det kanskje mindre av dette.

39 flere sjelden gjest, blev skalberet i
stulen og spiste ~~mest alene~~ eller helst ^{mystålen}
(bedstedet) og spiste alene.

Når er det vel ofte at husføren eller
husmøen tar en bil sammen med gjesten

40 yr, det høres med å la seg råde
"Du må ikke vara einselein"
"Du må ikke vara åkkår nå." ^{skjæc =} _{nettest krossig.}

41 yr, det høres ikke til god skikk
å la gjesten sitte alene i rummet.
eller man skal ikke sette seg blott
ene til bordet mens man snakker
med gjesten.

5038

Olaf Løkke Tarnadal